ТАРИХИЙ ХОТИРА – ЎЗЛИКНИ АНГЛАШ ВА МИЛЛИЙ-МАЪНАВИЙ ТАРАҚҚИЁТ ОМИЛИ

республика илмий-назарий анжумани материаллари

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ТАЪЛИМ, ФАН ВА ИННОВАЦИЯЛАР ВАЗИРЛИГИ

БУХОРО МУҲАНДИСЛИК-ТЕХНОЛОГИЯ ИНСТИТУТИ

«ИЖТИМОИЙ ФАНЛАР» кафедраси

ТАРИХИЙ ХОТИРА – ЎЗЛИКНИ АНГЛАШ ВА МИЛЛИЙ-МАЪНАВИЙ ТАРАҚҚИЁТ ОМИЛИ

мавзусидаги республика илмий-назарий анжумани материаллари

XVII

2024 йил

jahon ilm – fani taraqqiyotga xizmat qilib kelmoqda. Hozirda shu nomda qayta barpo etilgan ilmiy markazda tarix, etnologiya, filiologiya, tuproqshunoslik, biologiya, ekologiya va boshqa sohalarda mintaqa uchun muhim tadqiqot ishlari olib borilmoqda.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, Beruniyning axloqiy, ijtimoiy ideali insonparvarlik, xalqparvarlik, adolatparvarlik kabi fazilatlarga ega boʻlgan joʻmard shaxs, komil insondir. U bir she'rida:

Peshvolardan olgʻa oʻtdim shaxt ila,
Men gʻovvosu ilm boʻldi ummonim.
Hinddan soʻra Mashriq aro qadrzimni,
Magʻrib meni oʻqir yoʻqdir armonim.

ILM-MA'RIFATNI RIVOJLANTIRISHDA VA INSONLARNI MUHOFAZA QILISHDA ISLOM MADANIYATINING ROLI

Xolova U.U. - BuxDU "Islom tarixi va manbashunosligi, falsafa" kafedrasi o'qituvchisi

"Bizning mintaqamiz bugungi Oʻzbekiston zamini islom ilm-fani va madaniyatining qadimiy beshiklaridan biri hisoblanadi. Aynan ta'lim va ma'rifat bashariyat farovonligining asosiy omillaridan hisoblanadi, insonlarni ezgulikka da'vat etadi, sahovatli, sabr-qanoatli boʻlishga undaydi. Muqaddas Islom dinimiz bizga aynan shuni oʻrgatadi. Bunday yondashuv – davr talabidir."[152]

Darhaqiqat, mamlakatimizda olib borilayotgan islohotlar xalqimizning farovon hayot tarzini kechirishlariga qaratilar ekan, ayni vaqtda ta'lim sohasiga oid, yuksalish yoʻlida qilinayotgan sa'yi harakatlarning olib borilishi ham turmush madaniyatimizni yanada shakllanishiga, yurtimizni yanada ravnaq topishiga xizmat qiladi. Bu borada prezidantimiz tomonidan olib borilayotgan sa'yi harakatlari ta'lim sohasida yangilanishlarda ham oʻz ifodasini topmoqda.

Yurtimizda ilm-ma'rifatni rivojlantirishda, kelgusi avlodni har tomonlama yetuk barkamol boʻlishlarida ta'lim sohasida ham talaygina islohotlar olib borilayotganini koʻrishimiz mumkin. Hususan, 2020-yilni "Ilm-ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili" deyilishining oʻzida ham, yoshlarimiz uchun qancha sa'yi harakatlarning olib borilishi amaliy islohotlarni oʻz ichga oladi.

Hususan, yoshlarimizni ta'lim-tarbiyasi bilan bogʻliq masalalarga oid qarorlarni amaliyotga joriy etilayotgani ilmiy-marifiy madaniyatning shakllanishiga olib kelayapti. Bu oʻrinda Islom madaniyati asosidagi ta'lim-tarbiyaning ta'siri, uning shakllanishi ham alohida e'tiborga ega

Yana shuni ta'kidlash joizki, islom madaniyati asosidagi ta'lim-tarbiyani qadr topishida, uni rivojlanish bosqichlariga nazar solishimiz ayni muddaodir. Sir emaski,

[152] Ш.Мирзиёев Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз "Ўзбекистон" 2017-й. 28-бет

“IX-asrning oxirlarida ilk bor somoniylar davlati tashkil topgan bo‘lsa, XIII asrning 20- yillaridan boshlab, Xorazmshohlar davlati mo‘g‘ullarning ayovsiz hujumiga uchradi. Lekin to‘xtovsiz feodal kurashlarining davom etishiga qaramasdan, bu mustaqil feodal davlatlarida madaniyat, ayniqsa, ilm-fan, san’at adabiyot juda rivojlandi. Bu davrda O‘rta Osiyo dunyoga buyuk mutafakkir olim, shoirlarni yetishtirib berdi. Xalqning mustaqillik uchun kurashi va bu mustaqillikning qo‘lga kiritilishi uning ma’naviy yuksalishiga olib keldi va ajoyib iste’dod egalarini yaratdi. Mashhur dinshunoslar Buxoriy, Termiziy, Nasaviy, tabiatshunos olimlar – Xorazmiy, Farg‘oniy, Jurjoniy, Chag‘miniylar, qomusiy bilimlari egalaridan – Farobiy, Ibn Sino, Beruniy, Roziy kabilar shu davrning mahsuli edilar. Firdavsiy, Ro‘dakiy, Nosir Xisrav, Umar Xayom, Yusuf Xos Hojib, Mahmud Qoshg‘ariy, Narshaxiy, Bayhaqiy kabi shoir, tarixchilar shu davrda yashab ijod etdilar.”[153]

Bundan ko‘rinadiki, o‘sha og‘ir davrlarda ham, insonlarning hayotida keskin burilishlar yasashdek murakkab jarayon ketayotgan bir vaqtda ham ilm-ma’rifatni yuksalishiga, Islom madaniyatini shakllanishiga bo‘lgan e’tibor aslo ortda qolmaganini ko‘rish mumkin. Bu esa, qanchadan-qancha buyuk mutafakkirlarning yetishib chiqishiga, yurtimiz allomalar maskani bo‘lishiga zamin yaratganini fahr bilan e’tirof etish mumkin.

Anashunday allomalardan biri Immom Buxoriy Hazratlari hisoblanadi. “... yigirma yoshidan e’tiboran kitob yoza boshlagan, uning shoh asari “al-Jome’ as-sahih” (“Ishonchli to‘plam”)” deb nom olgan mutafakkir buyuk zot “Imom buxoriy: “Men bir ming saksonta muhaddisdan hadis eshitdim. Ularning hammalari “Imon – so‘z va amaldan iboratdir” degan e’tiqoddagi kishilar edi”, - deb ta’kidlaydi. Shogirdlaridan shayx Muhammad ibn Yusuf al-Farobiy (845-932): “Imom Buxoriyning “al-Jome’ as-sahih”larini o‘zlaridan to‘qson ming kishi eshitgan”- deydi. Yana bir shogirdi Abu Solih ibn Muhammad al-Bag‘dodiy (820- 905) aytadi: “Imom Buxoriyning bag‘doddalik vaqtidagi darslariga men ham qatnashardim. Shunda yigirma mingdan ortiqroq talaba hozir bo‘lar edi”.[154]

Yuqoridagilardan kelib chiqib, xulosa o‘rinda shuni aytish mumkinki, yosh avlodni har tomonlama ma’nan, jismonan, ruxan sog‘lom yetuk etib, intellektual salohiyat egalarini kamol toptirish jarayonida, zaruriy chora-tadbirlarning olib borilishi va bunda Islom madaniyatini shakltarilishiga bo‘lgan e’tiborni kuchaytirilishi ham ayni muddaodir.

Bu borada quyidagicha taklif va tavsiyalarni keltirishimiz mumkin. Umumta’lim maktablaridan boshlab, yoshlarimizni ma’naviy dunyoqarash-larini shakllantirishga, ma’rifatparvarlikka xizmat qiladigan, Islom madaniyatini rivojlantirishga xissa qo‘shadigan, yoshlarimiz ongini yod g‘oyalar bilan aralashib ketishning oldini olishga qaratiladigan, Vatan-parvarlik, insonparvarlik, tinchliksevarlik ruhida kamol topib, komil inson g‘oyasini ilgari surishga ko‘mak beradigan fanlarning sifatiga inno-vatsion yondoshmog‘imiz, ta’bir joiz bo‘lsa, diniy ilmlardan saboq berishni to‘g‘ri va oqilonalik bilan yo‘lga qo‘yilsa, shuningdek, arab

---

[153] М.М.ХайруллаевЎзбекистонда ижтимоий - фалсафий фикрлар тарихидан “Ўзбекистон” 1995-й. 10-бет;
[154] М.М.ХайруллаевЎзбекистонда ижтимоий - фалсафий фикрлар тарихидан “Ўзбекистон” 1995-й. 38-бет;

tili darslarini ham chet tillarini oʻrganish qatorida barcha oʻquv muassasalarida fanlarga tatbiq etilsa.

Chunki, bu faqatgina nodavlat tashkilotlari tomonidan amalga oshirilayotgani sabab, koʻp farzandli, kam ta’minlangan oilalardan iborat oddiy xalqni undagi mavjud toʻlovlarni toʻlashga sharoitlari yetarlicha boʻlmayotgani ham sir emas.

Shu sabab, umumta’lim maktablari va boshqa oʻquv muassasalariga ham bu fanlarni joriy etilsa, yoshlarimiz, farzandlarimiz bilimsizlik tufayli, koʻr-koʻrona oʻzlashtirib boradigan ma’lumotlarga emas, balki uni aniq ilmiy jihatdan tahlil qilishni oʻrganar edilar.

Shuningdek, barcha yurtdoshlarimizni, oʻquvchi va talaba-yoshlarni respublikamiz miqyosida tarixiy obidalarimizni, allomalarimizdan qolgan, ma’naviy merosni, me’moriy yodgorliklar ziyoratlariga koʻproq jalb etish orqali, turizmni rivojlantirish va undagi mavjud ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni bartaraf etilsa, faol, tirishqoq oʻquvchi yoshlarga hamda mehnatkash, kam ta’minlangan oilalarga bu borada har tomonlama imtiyozlar yaratib berilsa maqsadga muvofiq boʻlardi.

Zero, yoshlarimiz diniy ilmlardan saboq olayapmiz deb, telegram, ijtimoiy tarmoqlar orqali yoki boshqa oʻzlari bilmagan shaxslar guruxiga, aqidaparastlar girdobiga tushib qolishlikdan extiyot choralarini koʻrishdek sa’yi harakatlarni olib borish yoxud ilmma’rifatga chanqoq yurtdoshlarimiz arab tilini oʻrganishga boʻlgan talablari natijasida ilmiy tafakkurlari oshishiga, hamda shu bilan birga, bagʻri keng yurdoshlarimizni, ma’rifatli yoshlarimizning qalbida tarixiy yodgorliklarimizga, ma’naviy merosimizga boʻlgan munosabatlari keng tus olsa va ularga nisbatan hurmat ruhida ta’lim-tarbiya olishlariga zamin hozirlaydi desak, mubolagʻa boʻlmaydi.

Bunda umumta’lim maktablari va boshqa oʻquv muassasalarida arab tilini oʻqitishni rivojlantirish va diniy bilimlarini shakllantirishda hadis ilmi saboqlarini ham oʻqitilishini toʻgʻri tashkil etish, Internet saytlarini takomillashtirish, uni qayta ishlab chiqish, axborot kommunikatsiya orqali, internet elektron tarzdagi kitoblarni, ularni tarjimalarini shakllantirish kabi faoliyatlarga innovatsion yondoshilsa maqsadga muvofiq boʻlar edi.

Zero, ilm-ma’rifat asosida, islom madaniyatini shakllantirish orqa-li – kishilarni ma’naviy halokatdan, jaxolatdan, turli aqidaparast-liklardan saqlab qola olishimiz hamda yoshlarimizga toʻgʻri tarbiya bera oli-shimiz pirovardida, ularni taraqqiyot yoʻli sari odim qadamlar bilan borishlariga ishonch bildiramiz.

BUXORO MA’RIFATPARVARLARI ILMIY MEROSIDA YOSHLARDA TOLERANTLIKNI SHAKLLANTIRISHNING OʻRNI.

Majidov Sevinch Axtamovich
Buxoro muhandislik-texnologiya instituti tadqiqotchisi
E-mail: sevinchmajidov@gmail.com

Qadim Turonzaminda buyuk allomalar va mutafakkirlarning kashf etgan boy ilmiy-ijodiy merosi insoniyat sivilizatsiyasi taraqqiyotida muhim rol oʻynagani

40. XIX охири ва XX аср бошларида Бухоро амирлигининг ички ва ташқи сиёсати Аҳмад Донишнинг асарларида. Бобокулова М.Ф....123 бет
41. BUYUK SOHIBQIRON AMIR TEMUR HUKMRONLIGI DAVRIDA DAVLAT BOSHQARUVINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. Alimova S.B....125 бет
42. “RASHOHOT” ASARIDA XOJA AHROR VALIYNING INSON KAMOLOTI MASALALARI. Qamariddinova G. A....30 бет
43. ФОРМИРОВАНИЕ ЧУВСТВА ПАТРИОТИЗМА В СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ. Асрарова М.У....132 бет.
44. TA’LIMGA INNAVATSION YONDASHUV VA ONG MUAMMOSI. Karimov B.X....136 бет.
45. HAZRAT ALISHER NAVOIY IJODIDA NAQSHBANDIYA TARIQATINING O‘RNI Alimova Sh.B...138 бет.
46. AHMAD DONISH BUYUK QOMUSIY OLIM, YUKSAK MA’NAVIYAT SOHIBI. Majidova D. Q....141 бет.
47. Ёшлар - келажагимиз бунёдкорлари. СултоноваЛ.С., Фозилова М....143 бет.
48. ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН ТАРАҚҚИЁТ СТРАТЕГИЯСИДА БЕЛГИЛАБ БЕРИЛГАН ВАЗИФАЛАРНИ АМАЛГА ОШИРИШДА АҲМАД ДОНИШ ҒОЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ УСЛУБИЙ МАСАЛАЛАРИ Салохов А.Қ., Охунов С....145 бет.
49. AMIR SHOHMURODNING TASAVVUF TA’LIMOTIDA TUTGAN O’RNI. Subxonova N.A....150 бет.
50. YOSHLARNI YUKSAK MA’NAVIYATLI INSONLAR BO‘LIB YETISHISHLARIDA IBN SINO IJODINING AHAMIYATI. Nurova Sh. N....154 бет.
51. Tarixning izmi buyuk shaxslar qo‘lidadir. Abdullaeva M.I....158 бет.
52. Убайдуллахон даврида Бухоро.Ниёзов Н....162 бет.
53. Tarixiy o‘zlikning davlatning milliy qiyofasini shakllantirishdagi muhim o’rni. Abdullayeva M.I....163 бет.
54. Буюк мутаффаккир Рудакийнинг ҳаёти ва ижодини ўрганиш тарихи. Xasanov F.F....167 бет.
55. Inson omili-Uchinchi Renessansning mustahkam poydevorini yaratishning garovi. Abdullaeva M....169 бет.
56. FAYZULLA XUJAEV TUGRISIDA TA’LIM TARBIYADA KUSHGAN XISSASI. Хомидова Л....173 бет.
57. BERUNIYNING INSONPARVARLIK G‘OYALARINING INSON QADRINI OSHIRISHDAGI XIZMATI. Shodiyev J. J....175 бет.
58. ILM-MA’RIFATNI RIVOJLANTIRISHDA VA INSONLARNI MUHOFAZA QILISHDA ISLOM MADANIYATINING ROLI. Xolova U.U....178 бет.
59. BUXORO MA’RIFATPARVARLARI ILMIY MEROSIDA YOSHLARDA TOLERANTLIKNI SHAKLLANTIRISHNING O‘RNI. Majidov S.A....180 бет.
60.EKOLOGIK MUAMMOLAR VA UNING JAMIYAT RIVOJIGA XAVFI. Saodatov A.A....183 бет.
61. XUSRAV DEHLAVIY MA’NAVIY MEROSI VA TARIXI. Guljaxon R.K....185 бет.
62. FAYZULLA XUJAEV-QOZILARNING HUQUQIY MAQOMI TO‘G‘RISIDA.Majidov S.A....187 бет.
63. YOSHLARNI MANAVIY JASORAT RUHIDA TARBIYALASH. Jumayeva D.J....189 бет.
64. XUSRAV DEHLAVIYNING FORSIY IJODIDAN QISQACHA TAHLIL.Guljaxon R.K....191 бет.
65. BUGUNGI DAVR O‘ZGARISHLARINI ANGLASH JAMIYAT FARAVONLIGINI TA’MINLASHNING MUHIM OMILI. Jumayeva D.J....192 бет.
66. TASAVVUF TARIQATLARIDA MA’NAVIY-MA’RIFIY MASALALAR. Dehqonov B.B....194 бет.
67. Ilm saodat kaliti. Zinnura Naimova....196 бет.
68. Tafsir ilmining tarixi xususida. Asadova N....197 бет.
69. Abul Barakot Nasafiy-fiqh ilmining yetuk namoyondasi. X.X.Raxmatova Ferangiz J....199 бет
70. Islom madaniyati va tafsir ilmi xususida. I.Haqnazarova....202 бет.
71. KA’BAI MUAZZAMA TARIXI. Sharipova N....205 бет.
72. HAKIM TERMIZIY IYMON XUSUSIDA. M. Nabieva....207 бет.
73. ABDULLA AVLONIY MA’NAVIY MEROSINING JAMIYAT IJTIMOIY- IQTISODIY RIVOJIDAGI O‘RNI. Bahronov B.B....209 бет.
74. YOSHLAR TARBIYASIDA ABDULLA AVLONIY QARASHLARI. Bahronov B.B....212 бет
75. O‘QUVCHI YOSHLARNI TARBIYALASHDA IJTIMOIY INSTITUTLAR VA TA’LIM MUASSASALARI HAMKORLIGINING TAKOMILLASHTIRISH YO’LLARI. Ismailova M.O....214 бет.
76. ЗАКАРИЁ АР-РОЗИЙ ШАРҚНИНГ БУЮК МУТАФАККИРИ. Хасанов Ф. Ф....216 бет.
77. ABDURAHMAN JAMI'S MORAL VIEWS ON YOUTH EDUCATION. Govsidinov M. N....218 бет.
78. XALQARO HAMKORLIK – TINCHLIKSEVAR TASHQI SIYOSAT.N.U. Nurmatova, J.N.Safoyev....220 бет.
79. Идея установления мира и согласия в учении центральноазиатского мыслителя Фараби. Ходжаев....223 бет.
80. Oqila ayollar-farovon jamiyatimiz tayanchi. Teshayeva Y.H....227 бет.
81.OILANING QADR-QIMMATINI YUKSALTIRISHDA IJTIMOIY VA SIYOSIY VA ILMIY-TADQIQOT INSTITUTLARINING ROLI. Xoldarov M....230 бет.